

Verslag werksessies

Werksessie #1

Van alternatief jeugdcentrum naar artistiek huis in het centrum van Antwerpen: hoe Scheld'apen een doorstart maakte als Het Bos

Tijdens deze werksessie hadden we **Tile Vos** te gast, artistiek coördinator bij Het Bos. In gesprek met Emma Petillion (De Republiek Brugge) deelde hij de ins & outs van het inspirerende verbouwproces van deze dynamische hub. Die hebben we hieronder kort voor je samengevat.

De start van Het Bos in 2014

Het Bos is ontstaan uit het kunstenaar- en krakerscollectief annex jeugdcentrum **Scheld'apen**, dat zich in een groene, industriële omgeving buiten de stad bevond. De verhuizing naar een betonnen gebouw midden in de stad was een uitdaging, maar de visie van de organisatie bleef behouden: een open, levend ecosysteem creëren, waarin samenwerking en ontmoeting centraal staan.

De organisatie zocht samen met Stad Antwerpen naar een geschikte locatie. Hun oog viel daarbij op een pand dat vroeger dienstdeed als graanopslag en later als magazijn van de stad. Tijdens de verbouwingen waren dit de principes waarmee ze aan de slag gingen:

- **De keuken als verbindend element:** Uit ervaringen bij Scheld'apen bleek dat eten en samenkomen rond de tafel essentieel waren voor de werking. Daarom kozen ze ervoor om te investeren in een centrale bar en een open keuken.
- **Multifunctionele en flexibele ruimtes:** Hoewel enkele plekken in het gebouw (zoals de theaterruimte met tribune) een vaste functie hebben, biedt de expositieruimte telkens ruimte voor nieuwe interpretaties.
- **Architecturale keuzes:** De zijgevel met glas en de verbindende luifel naar buiten waren voorstellen van de architecten, maar budgettaire keuzes bepaalden uiteindelijk wat haalbaar was.

Tijdens het hele verbouwproces was Het Bos als volwaardige partner betrokken. Dat was cruciaal om de visie van een open en levendige plek te vertalen naar de infrastructuur. Ook nu de verbouwingen achter de rug zijn, verloopt de samenwerking met de stad nog altijd op een constructieve manier. Beide partijen houden elkaar op de hoogte en werken met respect voor elkaar.

“Het belangrijkste is voor ons altijd om in dialoog te gaan. Met het beleid, met onze bezoekers, met de buurt. Alleen zo kan je ook echt rekening houden met elkaar en van de ander weten waar hij nood aan heeft.”

— Tile Vos, artistiek coördinator van Het Bos

Cocreatie en betrokkenheid als kernprincipes

Cocreatie is een essentieel onderdeel van de werking van Het Bos. Jaarlijks creëren ze via een open call een vruchtbare bodem voor meer dan 150 projecten. Dit vraagt energie, maar biedt ook veel mogelijkheden. Het Bos werkt daardoor niet alleen aan een eigen programma, maar bouwt ook actief samenwerkingen op met andere partners en makers. Dit zorgt ervoor dat de plek zowel autonoom als toegankelijk is:

- **Autonoom:** Het Bos bepaalt haar eigen koers en artistieke invulling. De ruimte is er voor de gemeenschap en biedt een gevoel van eigenaarschap aan wie er werkt of creëert. Door ervoor te zorgen dat mensen zich deel voelen van wat er gebeurt, stimuleren ze actief burgerschap. Dat autonome trekken ze bovendien ook door in hun financieel model: ze zorgen ervoor dat een groot deel van hun inkomsten voortvloeit uit hun eigen werking.
- **Toegankelijk:** De verbinding met de stad en de buurt blijft cruciaal. Dit betekent dat Het Bos niet enkel een culturele plek is, maar ook een ruimte voor sociale interactie en experiment.

Ruimtegebruik en toekomstvisie

De balans tussen vaste functies versus flexibiliteit is een eeuwige struggle voor het team achter Het Bos. Een vast bureau geven aan mensen betekent minder ruimte voor andere invullingen. Daarom kiest Het Bos ervoor om langdurige projecten te beperken en open te blijven staan voor wisselende initiatieven.

Het is één van de dingen die Het Bos anders maakt dan een traditioneel cultuurcentrum. Waar de programmatie bij dat laatste vaak top-down ontstaat, groeit een plek als Het Bos organisch vanuit een behoefte. Dit engagement en deze noodzaak zorgen voor een andere dynamiek.

Culturele infrastructuur ontwikkelen: dat is een proces dat nooit klaar is, beaamt ook Tile. Je beschikbare tijd, budget en visie evolueert, dus je bekijkt best regelmatig of het allemaal nog klopt. Tegelijkertijd benadrukt Tile het belang van samenwerking en gedeelde expertise: "Je moet niet wachten tot er een nieuw gebouw is. Het is belangrijk om ervaringen te delen."

Werksessie #2

Bovenlokaal samenwerken rond cultuurplekken door Joris Janssens en Cathy Cardon van Idea Consult

Het doel van deze sessie was om concrete strategieën te verkennen om meer ruimte te creëren voor en via cultuur. De sessie ging van start met deze interactieve opwarmer:

“Wat zijn voor jou de belangrijkste redenen om te werken rond culturele infrastructuur?”

De antwoorden waren divers, maar er waren ook een aantal rode draden die consequent terugkwamen:

- Het vertrekpunt vanuit een rijk cultureel aanbod
- Het versterken van het creatieve weefsel
- Meer kansen voor creatief talent
- Cultuur als basisrecht

De deelnemers -een heterogene groep bestaande uit vertegenwoordigers van IGS'en, de Vlaamse overheid, kunstorganisaties en cultuurhuizen- dachten samen breed na over de redenen en noden rondom culturele infrastructuur.

7 pistes voor Bovenlokale Samenwerking

Joris Janssens en Cathy Cardon stelden zeven concrete strategieën voor het bevorderen van bovenlokaal samenwerken voor. Dit hebben we daaruit onthouden:

- **Noodzaak van ruimte en infrastructuur:** Voor een bruisend cultureel leven zijn passende en kwalitatieve infrastructuren essentieel. Toch ontbreekt het op veel terreinen aan de nodige middelen, expertise en kennis.
- **De meerwaarde van samenwerking op bovenlokaal niveau:** Samenwerking over de gemeentegrenzen heen kan zorgen voor een beter afgestemde inzet van bestaande middelen, het delen van kennis en een meer gecoördineerde aanpak.
- **Concrete strategieën:** Onder andere het uitvoeren van een omgevingsanalyse, het in kaart brengen van de huidige staat van de infrastructuur (veldtekening), en het ontwikkelen van een gezamenlijke visie zijn cruciale stappen.
- **Ecologische, economische en sociale overwegingen:** De presentatie benadrukte dat duurzame, economische en sociale motieven allemaal een rol spelen in de ontwikkeling van een robuust cultureel landschap.

Interactieve groepssessie

Na de presentatie gingen we over tot een interactieve groepssessie. In kleinere groepen gingen we aan de slag met een oefening aan de hand van kaartjes. Hierbij bogen we ons over de volgende vragen:

- Op welke momenten is bovenlokaal samenwerken interessant en hoe kunnen we dat praktisch invullen?
- Welke concrete voorbeelden of ideeën illustreren hoe samenwerkingen over de gemeentegrenzen heen kunnen bijdragen aan een dynamischer cultuurbeleid?

Uit de discussie kwamen enkele belangrijke inzichten naar voren, die we hier samenvatten door drie opvallende quotes:

“Cultuur is een basisrecht: vanuit je cultuurdienst is het echt wel een opdracht om te zorgen dat die cultuur kan groeien. En dat doe je onder andere door voldoende en geschikte infrastructuur te voorzien.”

— Hierbij werd ook genoemd dat men in de regio (zoals in het Dijk92-voorbeeld) actief onderzoekt hoe niet-georganiseerde kunstenaars extra ondersteuning kunnen krijgen.

“Meer afstemming in de regio zou mooi zijn. Dat missen nog. Wij zijn omringd door grote huizen en het feit dat die afstemming er niet is, is een drempel om samen te werken.”

— Deze uitspraak onderstreept de wens voor meer regionale coördinatie als essentiële hefboom voor succes.

“Wij zijn blij met initiatieven zoals Nucleo, maar dat gaat wel telkens om tijdelijke infrastructuur. Dat wil dus ook zeggen dat je regelmatig opnieuw op zoek moet naar andere plekken en locaties. Je ziet dat in de grotere steden verdwijnen uit het centrum en naar de rand worden getrokken. Er is een grote nood aan niet-commerciële toonplekken.”

— Dit benadrukt de uitdaging om structurele en duurzame culturele ruimtes te realiseren.

Vragen en uitdagingen

Naast de quotes van hierboven borrelden er tijdens de sessie enkele vragen op die de kern van de problematiek raken:

- Waarom bestaan er geen duidelijke normen voor culturele infrastructuur, zoals we die wel kennen bij sportfaciliteiten? Veel lokale besturen gaan er namelijk vanuit dat een polyvalente ruimte voor alles volstaat, wat vaak niet het geval is.
- Hoe pak je het aan wanneer je op een kleine ruimte zowel een academie als een cultureel centrum moet realiseren?
- Steden als Gent en Antwerpen voeren veldanalyses uit van hun culturele infrastructuur. Zou dit ook haalbaar zijn voor kleinere gemeenten, eventueel met een regierol voor de IGS?

Reflectie en conclusie

De oefening met de kaartjes bleek een effectieve methode te zijn om het gesprek op gang te brengen en ervoor te zorgen dat teams of besturen gezamenlijk op één lijn kwamen over het waarom en hoe van infrastructuurprojecten. Toch kregen we ook de opmerking dat de grote diversiteit van de deelnemers – met elk hun eigen achtergrond en prioriteiten – het lastig maakte om tot één duidelijke strategie te komen. Maar los daarvan bood de sessie een inspirerende omgeving die de meerwaarde van bovenlokaal samenwerken duidelijk maakte: door kennis, middelen en ervaringen te bundelen, kunnen we gezamenlijk werken aan een sterker en duurzamer cultureel landschap.

Tot slot werd benadrukt dat het stimuleren van bovenlokaal samenwerken niet alleen een praktische noodzaak is, maar ook bijdraagt aan een meer inclusieve en creatieve regio, waarin cultuur als basisrecht daadwerkelijk de ruimte krijgt om te bloeien.

Werksessie #3

De nieuwe kunstenwerkplaats in het voormalig administratief centrum Hasselt door Lander Exelmans

In het voormalig administratief centrum van de stad Hasselt op het Groenplein zijn vorig jaar de plannen voor een **nieuwe, grote kunstenwerkplaats** voorgesteld. Na een grondige renovatie is het de bedoeling dat 4 cultuurorganisaties er onderdak zullen krijgen. Er komt een stadscinema, een theaterzaal, repetitieruimtes voor muzikanten en een "rooftop bar". De buitenkant blijft er hetzelfde uitzien.

Inge Van de Walle van OP/TIL ging hierover in gesprek met Lander Exelmans, cultuurbeleidscoördinator in Hasselt. Hij gaf een inkijk in het complexe proces achter de ontwikkeling van de nieuwe culturele infrastructuur.

De nieuwe kunstenwerkplaats in vogelvlucht

- Dit project is de grootste culturele investering van de stad Hasselt sinds de bouw van het cultuurcentrum in 1972 (!)
- Het project aan het Groenplein komt voort uit een duidelijke nood: er ontbrak een geschikte infrastructuur voor kunstenorganisaties in Hasselt. De stad maakte de keuze voor een locatie in het centrum heel bewust: ze hopen zo een nieuwe dynamiek op gang te brengen tussen kunstenorganisaties en het brede publiek.
- De betrokken organisaties zijn Het Nieuwstedelijk, B-Classic (Festival van Vlaanderen, Limburg), een muziekorganisatie in productie, Fonk (Cinema Z) en Vonk (atelierwerking voor beeldende kunst en performance art).
- De stad wil een as creëren van drie culturele infrastructuren: het kunstenhuis, het cultuurcentrum en de voormalige Muziekodroom.
- Het brutalistische erfgoedpand blijft grotendeels behouden, maar de techniek in het gebouw wordt wel aangepast aan de normen van de 21ste eeuw.

Expertise van gebruikers

Het ontwerp kwam tot stand via een ontwerpwedstrijd. Daarvoor deden ze bij de nieuwe kunstenwerkplaats niet alleen een beroep op externe expertise van mensen die verstand hebben van culturele infrastructuur. Ook de betrokken organisaties zaten vanaf het begin zelf mee aan tafel om het concept mee vorm te geven.

Gevoeligheden

Een belangrijk aandachtspunt volgens Lander is het snel afspreken van verantwoordelijkheden, waar in hun geval toch een aantal gesprekken voor nodig zijn geweest. Ook het vraagstuk over wie het gebouw zal beheren als het eenmaal klaar is was niet zo evident, aangezien er vier organisaties betrokken zijn. Dat leidde tot een kandidatuurstelling om het gebouw te exploiteren en te beheren, met als resultaat een **overkoepelende vzw** voor het beheer. Er blijven echter zakelijke vragen openstaan: zal de vzw op financieel vlak bijvoorbeeld sterk genoeg staan om verder te gaan? Dat zal de toekomst moeten uitwijzen.

Lander ging tijdens de werksessie ook dieper in op de hoge verwachtingen van buitenaf. Zo moet het gebouw bijvoorbeeld 360 dagen per jaar open zijn, met een levendige horecavoorziening. Dit leidde intern tot discussies, aangezien niet iedereen het met elkaar eens is over de noodzaak van horeca. Deze gesprekken zijn nog gaande en weerspiegelen de herbestemming in het centrum.

Samenwerking is essentieel

Samenwerking met verschillende expertises is cruciaal, vooral bij technische aspecten. In dit geval gaat het vooral over de dienst gebouwen en de technische dienst van de stad Hasselt. Wat zijn de risico's voor exploitatie? Wie gaat welke kosten dragen? Het zijn maar een paar voorbeelden van vragen die op tafel liggen.

Als het gebouw klaar is, dan zal het beschikken over een vlakke vloerzaal voor presentaties, twee grote repetitieruimtes voor voorstellingen, twee cinemazalen met dagelijks zes filmvoorstellingen en alle nodige nevenfuncties.

Momenteel werken de organisaties al samen op een tijdelijke locatie. Het Nieuwstedelijk heeft stelselmatig andere partners gezocht, en de samenwerkingen beginnen nu al vorm te krijgen, met de gedeelde droom van een gezamenlijk gebouw als grote motivator.

Er is ook een nauwe samenwerking met het bestaande cultuurcentrum, dat een grote zaal heeft, maar geen vlakke vloerzaal. Daarnaast is er het oude Muziekodroom-gebouw, dat een nieuwe doorstart heeft gemaakt. Deze drie infrastructuren vormen een as, waarbij de juiste activiteiten op de juiste plek plaatsvinden, vanuit het perspectief van het publiek. Het is belangrijk om de infrastructuur niet dicht te timmeren, maar via overeenkomsten met de organisaties flexibiliteit te behouden. Dit vereist veel vertrouwen geven en krijgen, en daar horen soms moeilijke gesprekken bij.

Hoe ziet de toekomst eruit?

Vanuit z'n rol als cultuurbeleidscoördinator deelde Lander zijn inzichten over de uitdagingen van zo'n grootschalig project:

- **Rol en positie blijven evolueren:** Zijn rol als coördinator is constant in beweging, afhankelijk van politieke, zakelijke en artistieke ontwikkelingen. Vertrouwen winnen bij zowel het bestuur als de kunstenorganisaties is een continu proces.
- **Een gedeelde visie vraagt tijd:** De organisaties zijn al in gesprek over samenwerking, maar een helder model voor eigenaarschap en exploitatie is nog in ontwikkeling. Dit blijft een discussiepunt dat om verdere uitwerking vraagt
- **Uitvoering vraagt tijd:** De bouw van de nieuwe cultuurplek aan de Groenplaats in Hasselt is gestart in januari, na de goedkeuring van het vergunningsdossier. Dit project, dat om een aanzienlijk bedrag aan financiële middelen vraagt, heeft in het verleden op losse schroeven gestaan, maar is nu in uitvoering.
- **Lokaal bestuur volgt nauw op:** Het project is zeer zichtbaar en het volledige stadsbestuur volgt het daardoor van dichtbij op. Hoewel het bestuur gelooft in dit project als een motor voor Hasselt, is er ook enige afwachtendheid. De stad streeft naar interessante inhoud voor het project, maar ziet het vooral als iets dat moet leven en bijdragen aan de stedelijke dynamiek.

Werksessie #4

Tools voor jeugdinfrastructuur door Eef Thoen

— [bekijk de toolkit hier](#)

In deze sessie stelde Eef Thoen een praktische tool voor die jeugdorganisaties helpt bij het realiseren van infrastructuurprojecten, van idee tot uitvoering. De focus lag op het ontwerpen van ruimtes die toegankelijker en beter afgestemd zijn op jongeren, met veel aandacht voor participatie en toekomstgericht denken.

Van infrastructuur naar werking

Een opvallende vaststelling uit de praktijk is dat veranderingen in infrastructuur vaak een aanleiding vormen om ook de werking van een organisatie kritisch te bekijken. “De veranderingen van infrastructuur blijken een goed excuus te zijn om ook de werking van de organisatie onder de loep te nemen,” stelde Eef Thoen. Dit illustreerde ze aan de hand van ervaringen met proeftuinen, waarin jongerenverenigingen actief aan de slag gingen met de toolkit.

Co-creatie vraagt om frictie

Participatie is essentieel bij het ontwerpen van infrastructuur. Maar écht vernieuwende ideeën ontstaan pas wanneer er frictie optreedt. “Als er geen frictie is, is er geen co-creatie,” aldus Thoen. Daarom is het belangrijk om eerst ‘het mogelijke gebruik’ van een ruimte te verkennen, voordat de fysieke ruimte zelf wordt ontworpen. Te vaak wordt infrastructuur bedacht door een kernteam dat vooral kijkt naar hoe zij zelf de ruimte in de toekomst zouden gebruiken. “Zo zit er geen stretch op de denkoefening en denk je niet na over een toekomstbestendige invulling. Mensen moeten uitgedaagd worden in hun denken.”

Van inspraak naar ontwerp

Een participatief traject stopt niet bij de eerste inspraakmomenten. De inzichten uit deze fase moet je meenemen in het verdere ontwerpproces, ook in de samenwerking met architecten. “Na de fase van inspraak is het ook belangrijk die inzichten blijvend mee te nemen in het verdere ontwerpproces met de architecten. Want dat vergt daarna nog een vertaalslag.”

Flexibel of net heel specifiek?

Vaak ontwerpen architecten gedeelde infrastructuur automatisch flexibel of multifunctioneel, maar volgens Roeland Dudal kan het ook anders. “Binnen het project van Broedplekken ondervonden we dat ook net heel specifieke en duurdere ruimtes interessant kunnen zijn om te delen. Denk bijvoorbeeld aan een opnamestudio of een professionele keuken.”

Vragen uit de sessie

De sessie bood ook ruimte om in te gaan op concrete uitdagingen bij infrastructuurontwikkeling:

- Hoe betrek je niet-evidente gebruikers?
- Door te werken met persona's op basis van interviews kan je een bredere groep gebruikers meenemen in het denkproces. Dit helpt om buiten de bestaande referentiekaders te treden en infrastructuur toekomstbestendig te maken.
- Hoe denk je toekomstgericht?
- Creatieve verbeeldingsoefeningen helpen om infrastructuur te ontwerpen met oog op veranderende noden. “Wat als onze vereniging binnen vijf jaar niet meer bestaat? Of wat als ons ledenaantal verdubbelt?” Dit soort vragen kunnen de blik verruimen en zorgen voor een flexibeler ontwerp.
- Wanneer houd je rekening met het financiële aspect?
- Dit blijft een belangrijk aandachtspunt bij het onderzoeken van samenwerkingen rond infrastructuur. Je neemt het financiële plaatje best mee in overweging zonder dat het de eerste brainstorms beperkt.

Tips van Eef Thoen

Tot slot gaf Eef enkele concrete adviezen mee:

- Begin met het ontwerpen van ‘het gebruik van de ruimte’ vóór de ontwerper betrokken raakt
- Creëer draagvlak voor de toekomstige infrastructuur door participatie vroeg op te starten.
- Stel duidelijke normen op voor deelbaarheid en inclusiviteit.
- Onderschat het belang van buitenruimte niet.
- Betrek het lokaal bestuur bij stads- en gebiedsontwikkeling.

Met deze inzichten en de praktische tool krijgen jeugdorganisaties een sterke houvast om duurzame en toekomstgerichte infrastructuurprojecten uit te werken.

Werksessie #5

Intervisie over infrastructuur voor verenigingen door OP/TIL, met input van Elke Verhaeghe van De Federatie

Annelien van OP/TIL begeleidde deze interactieve sessie waarin kennisdeling en concrete uitdagingen centraal stond. Elke Verhaeghe van De Federatie (expert lokaal & bovenlokaal cultuurwerk) gaf meer toelichting bij de beleidsaanbevelingen rond gemeenschapsinfrastructuur.

Dit was de centrale vraag die uit de discussie naar voren kwam:

“Hoe creëer je draagvlak en co-creatie rond gedeeld ruimtegebruik, om van daaruit te groeien naar een goed werkend (gedeeld) beheer?”

Daarnaast hadden we het ook over wat een realistische verwachting is ten aanzien van zowel gemeentelijke medewerkers als verenigingen, rekening houdend met hun verschillende groottes en draagkracht.

Gedeelde ruimte met een doel

Een belangrijk inzicht uit de discussie was dat gedeelde infrastructuur niet louter een praktische oplossing moet zijn, maar best een duidelijke, maatschappelijke meerwaarde heeft. Ontwikkel gedeelde ruimte vanuit een concreet maatschappelijk doel, vanuit een inhoudelijk verhaal en DNA rond de plek. Dit helpt om te evolueren van een puur praktische indeling naar samenwerking met impact. Daarbij is het belangrijk om voorbij de klassieke beleidsgrenzen (cultuur, jeugd, welzijn, economie) te kijken.

Een ander punt dat naar voren kwam, is dat gedeelde ruimte niet per se voor iedereen multifunctioneel hoeft te zijn. “Durf vanuit een duidelijke visie af te bakenen welke noden en functies een plek kunnen krijgen. Je hoeft niet op alles ja te zeggen.” Een goede balans tussen polyvalente en functie-specifieke ruimtes kan soms efficiënter zijn dan alles open te stellen voor alle soorten gebruik.

Praktische uitdagingen en oplossingen

De groep besprak verschillende methodieken en voorbeelden om draagvlak voor gedeelde ruimte te creëren. Belangrijke strategieën zijn daarbij:

- **Gedeeld eigenaarschap:** bijvoorbeeld door te werken met een wisselend voorzitterschap tussen de verenigingen die de ruimte gebruiken.
- **Vroege betrokkenheid:** verenigingen al in het dossierproces meenemen bij financiële aanvragen of beleidsbeslissingen.
- **Werken met een draagvlakregisseur:** een rol die specifiek wordt ingericht om het participatieproces te begeleiden en eigenaarschap stap voor stap over te dragen aan gebruikers.
- **Technologie inzetten:** zoals toegangsbadges en automatische schoonmaaksystemen, zodat je vrijwilligers en medewerkers niet overbelast met praktische taken.

Beheer en faciliteren van gedeelde infrastructuur

Een ruimte fysiek delen betekent niet automatisch dat het ook functioneert in de praktijk. De groep ging in op de vraag welke rollen noodzakelijk zijn om gedeelde infrastructuur dynamisch te beheren.

Een inspirerend voorbeeld kwam uit Gent, waar stadsgebouwen een specifieke beheerstructuur krijgen. Ook de rol van taal kwam hierbij aan bod: een 'plekwerker' faciliteert bijvoorbeeld het gebruik en de dynamiek van een gedeelde ruimte, maar is niet hetzelfde als een conciërge. Het helder definiëren van rollen en verwachtingen is cruciaal.

Verskillende modellen van gedeeld ruimtegebruik

Er zijn meerdere manieren om gedeelde infrastructuur te organiseren, elk met hun eigen voordelen en nadelen. In groep bespraken we de verschillende modellen op het vlak van:

- **Eigenaarschap:** is de gemeente eigenaar of zijn er ook andere partijen betrokken?
- **Beheer:** wie staat in voor de dagelijkse werking en het onderhoud?
- **Partnerschappen:** hoe kunnen organisaties samenwerken om een gedeelde ruimte efficiënt te laten functioneren?

De publicatie [Broedplekken voor Brussel: Sociaal-ruimtelijke bouwstenen voor maatschappelijke infrastructuur](#) werd genoemd als een relevante inspiratiebron.

Reflecties en conclusies

Tijdens het verzamelen van praktijkervaringen uit verschillende gemeenten en organisaties bleek dat veel uitdagingen dezelfde zijn. Een steeds terugkerend thema is de toenemende schaarste van ruimte. Gemeenten verkopen eigendommen of hebben onvoldoende middelen voor renovatie, waardoor verenigingen steeds vaker ruimte noodgedwongen moeten delen. Uit deze vaststelling vloeiden een aantal belangrijke vragen voort:

- **Financiering:** hoe zorg je voor een duurzaam financieel model waarin ook de sociale meerwaarde wordt bewaakt?
- **Beheer:** hoe organiseer je het dagelijkse gebruik en onderhoud op een efficiënte manier?
- **Visie en dynamiek:** hoe bepaal je het DNA van een gedeelde ruimte en hoe verenig je verschillende doelgroepen?
- **Matchmaking:** hoe breng je ruimtezoekers en ruimte-aanbieders bij elkaar op een manier die werkt?

Toch plaatste Elke hier ook deze kanttekening bij: “Ruimte delen is niet voor alles en iedereen een oplossing. Verenigingen hebben ook het recht om een eigen, specifiek DNA en plek te hebben.” Lees: gedeelde infrastructuur is niet altijd de enige of beste optie.

Slotgedachte

De intervisiesessie bracht veel inzichten naar boven over hoe je gedeelde infrastructuur functioneel, duurzaam en inclusief kan organiseren. Hoewel er geen one-size-fits-all oplossing bestaat, kunnen beleidsmakers en verenigingen met de juiste strategieën, kaders en rolverdeling werken aan infrastructuur die niet alleen gedeeld, maar ook gedragen wordt.